

TILTAKSPLAN

BARN, UNGE OG INTERNETT

BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET

2001

Forord

Barn og foreldre tar Internett i bruk. De fleste er entusiastiske og ser på kunnskap om Internett og PC-bruk som et betydelig gode. Samtidig har mange hatt svært ubehagelige opplevelser med Internett. Det har vært dokumentert at barn og unge finner mye uegnet og ulovlig innhold på Internett.

Foreldre ønsker å kunne være gode veiledere og grensesettere for barna sine også på dette området.

Det har imidlertid ikke vært lett. En rekke tiltak har vært foreslått internasjonalt og i Norge.

Filtreringsverktøy tilbys, men viser seg ofte å være lite brukervennlige og lite hensiktsmessige i forhold til ønsker og behov. Det er ikke ett tiltak som kan løse problemene, en må ha en rekke tiltak og de må være lett tilgjengelige og koordinert. Tiltakene må passe i forhold til ulike aldersgrupper og kunne tilpasses den enkelte brukers behov. Hjemmene og skolen har i mange tilfeller felles interesser i å tilrettelegge for barns bruk av Internett og et samarbeid mellom hjem og skole vil være hensiktsmessig for at barna skal få et godt utbytte av Internett. Barne- og familiedepartementet legger fram denne handlingsplanen for at barn og foreldre skal kunne bruke Internett med større sikkerhet for at bruken er til glede og nytte.

FAKTA.....

80% av norske barn har tilgang til Internett hjemme

80% av Norges befolkning ser farer ved barn og unges bruk av Internett

69% av befolkningen kjenner / vet ikke om noen måter å kontrollere barns Internett-bruk på

92% av befolkningen kjenner ingen steder de kan kontakte for å få informasjon om tiltak for Internett-kontroll

Kilde: Feedback undersøkelse for Statens filmtilsyn, mai 2001

1	BARN OG UNGES BRUK AV INTERNETT.....	4
2	POTENSIELLE FARER VED BRUK AV INTERNETT.....	5
3	FEM REGULERINGSMÅTER FOR INTERNETT.....	6
3.1	TIPSLINJER.....	6
3.2	LOVVERK.....	6
3.3	KJØREREGLER.....	6
3.4	TEKNISK REGULERING.....	7
3.5	INFORMASJON.....	7
4	OPPSUMMERING.....	7
5	OVERSIKT TILTAK:.....	9
6	TILTAKSPLAN.....	12

BARN, UNGE OG INTERNETT

Denne handlingsplanen handler om sikker bruk av Internett for barn og unge. Barne- og Familedpartementet ønsket å identifisere konkrete tiltak for å sikre barn og unge som benytter seg av Internett.

Tiltaksplanen er ment å gi en komprimert oversikt over problemområdet, samt gi en skjematisk oversikt over ulike tiltak man kan benytte seg av for å beskytte barn og unge på Internett. Tilslutt gis det åtte konkrete forslag til tiltak som kan settes i verk på kort sikt.

Både barns bruk av Internett, premisser for reguleringstiltak og ulike beskyttelsesmetoder blir beskrevet. Rapporten gir en innføring i de ulike reguleringselementene. Bakgrunn for tiltakene, internasjonale erfaringer og tilstanden på området i Norge er tema som blir berørt. Under hvert hovedområde blir det så gjort rede for ulike tiltak som kan settes i verk, både på kort og lang sikt.

Effektiv beskyttelse av barn og unge er ikke noe som krever ett tiltak. Derimot må man bruke flere typer tilnærminger og virkemidler. Utfordringen ligger i å utvikle en helhetlig strategi, hvor man har ulike tiltak og samtidig ser dem under ett. Konklusjonen på denne tiltaksplanen er derfor at man først og fremst må prioritere å koordinere de ulike tiltakene som gjøres. Derfor blir informasjon det bærende element i strategien.

De tiltakene som foreslås er i stor grad vurdert ut fra foreldre-barn relasjonen, men også andre målgrupper og relasjoner kan være aktuelle. Det er for eksempel naturlig å se tiltakene i sammenheng med den innsats som gjøres i skoleverket. Det er også viktig å huske at beskyttelse av barn og unge er en løpende prosess, og de vurderinger som gjøres i denne rapporten kan ikke være fullstendige eller endelige.

---

1 BARN OG UNGES BRUK AV INTERNETT

En forutsetning for å kunne gi barn og unge en sikker bruk av Internett, er at man vet hva de skal beskyttes mot. Hva bruker barn Internett til?

Internett er en stor gruppe av datanettverk som er knyttet sammen. Internett består av mange ulike verktøy, men generelt kan man si at det kan brukes til å kommunisere og hente informasjon. Blant de mest vanlige tjenestene på Internett er:

World Wide Web - et nettverk av sider på Internett som kan inneholde ord, bilder og lyd. World Wide Web er den mest visuelle tjenesten på Internett. Web-sider brukes for eksempel av organisasjoner, offentlige etater, kommersielle aktører og privatpersoner til å legge ut informasjon om seg selv eller et hvilket som helst annet tema.

Positive sider ved barns bruk av World Wide Web er først og fremst tilgangen til utallige informasjonskilder som kan brukes i skolearbeid. Dette er ofte kilder som ellers vil være utilgjengelige for barn og unge. Her har man mulighet til å få oppdatert informasjon, og øke evnen til å forstå og evaluere informasjonen. En annen god effekt er økte kunnskaper i engelsk. Lett tilgang til underholdningstjenester kan også være positivt.

Snakkegrupper (chat) er tjenester på Internett hvor man kan kommunisere med andre direkte ved å skrive beskjeder. Man kan se på tjenesten som en slags skriftlig telefonsamtale, som er åpen for flere.

Diskusjonsgrupper og nyhetsgrupper er som regel knyttet opp mot et bestemt tema. Deltakerne på disse gruppene kan lese andres innlegg, og legge inn svar eller ny informasjon selv. Meldingene man legger inn kan også inneholde bilder og lydfiler.

Slike grupper gir barn og unge muligheter til å kommunisere med mennesker fra hele verden. De kan også kommunisere med jevnaldrende som har de samme interessene som dem selv og kommunisere direkte med venner, familie, lærere og andre.

Elektronisk post (e-post) er en mulighet for å sende personlige meldinger fra en person/datamaskin til en annen person/datamaskin. Meldingene sendes som regel til brukerens personlige adresse. E-posten inneholder som regel tekst, men kan også bestå av lyd og bilder.

E-post gir også mulighet for å holde kontakt med venner, familie og lærere. Det gir mulighet for å få personlig hjelp og oppfølging for eksempel med lekser og gir god øvelse i å skrive. Sist, men ikke minst gir det mulighet for å få elektroniske brevvenner fra hele verden.

---

2 POTENSIELLE FARER VED BRUK AV INTERNETT

Farene på knyttet til Internettbruk kan deles opp i 6 hovedgrupper:

1) Man kan møte overgripere via Internett

Det mest alvorlige problemet man kan tenke seg er barn som blir mishandlet og drept som et resultat av kontakt via Internett. Kontakten oppstår ofte gjennom såkalte snakkegrupper (chat). Det finnes flere eksempler på at barn har valgt å møte "vennen" de har truffet på Internett i det virkelige liv. Når møtet finner sted viser det seg at i stedet for den forventede lekekameraten dukker det opp en voksen overgriper.

2) Barn og unges personvern kan komme i fare

Det er flere måter barn og unges personvern kan komme i fare. Gir barna ut adresse, telefonnummer eller sitt eget navn til noen på nettet kan dette misbrukes, for eksempel av en overgriper.

3) Man kan bli utsatt for (eller selv utøve) trusler og lovbrudd

Barn og unge er ikke bare potensielle ofre. De kan også være ansvarlige for lovbrudd og for å skade andre mennesker. Publisering av ærekrenkende materiale kan være et eksempel. Å henge ut klassekamerater eller andre på Internett er en ny form for mobbing. Det samme gjelder publisering av andres navn og adresse.

4) Man kan se skadelig og/eller uønsket materiale

Det aller meste av innholdet på Internett er ufarlig for barn. Det finnes allikevel noen typer innhold som anses som skadelig for barn og unge. Dette gjelder for eksempel ekstreme nettsted dedikert til halshugging, sykdom, død og selvmord, sider med bilder fra ulykker og kriger (eks. bilder av mennesker som kuttes opp med båndsg, bilder av grov tortur fra Øst Timor), nettsteder som oppfordrer til selvmord, ekstrepornografi (barneporno, voldtektssider, dyreporno etc) og hatsider (nazisme, rasisme, homofobi). Også sider som fremmer ulike typer rusmidler faller inn under denne kategorien.

5) Man kan få tilgang til upålitelig materiale

Ikke all informasjon på Internett er sann eller riktig, og ikke all informasjon er ment å være korrekt. For eksempel er det flere høyreekstreme grupper som benytter såkalte "informasjonssider" til å skrive om historien. "Fakta sider" om 2. verdenskrig hvor holocaust blir benektet er en versjon.

6) Man kan bli utsatt for kommersiell utnyttelse

Barn som besøker kommersielle nettsteder er verdifulle, også målt i rene penger. De representerer et stort kundepotensial og markedsinformasjon om hva barn og unge er opptatt av er gull verdt. På Internett er det en økende trend at barn som besøker kommersielle nettsteder blir spurt om holdninger, smak og vaner. Informasjonen som blir lagt igjen brukes til å hjelpe annonsører og reklamefolk til å forstå markedet. Barn og unges holdninger kan også være en indikator på fremtidige forbrukertrender.

---

3 FEM REGULERINGSMÅTER FOR INTERNETT

Det er vanlig å dele reguleringsmuligheter for Internett inn i 5 hovedgrupper: Tipslinjer, lovverk, kjøreregler for bransjen, filtrering/klassifisering, og sist, men ikke minst: informasjon. Følgende gir en kort innføring i disse metodene.

3.1 TIPSLINJER

Tipslinjer (eller "Hotlines" som de kalles i internasjonal sammenheng), er organer som mottar klager fra Internett brukere om ulovlig eller skadelig innhold som de finner på Internett. Tipslinjer drives ofte av ulike typer frivillige organisasjoner. Tipslinjer kan også drives av politiet eller offentlige organer. Fordi ulovlig innhold ofte ikke er lokalisert i samme jurisdiksjon som brukeren som finner materialet, er internasjonalt samarbeid viktig. I så måte er tipslinjer unike og fungerer etter Internetts premisser; et tips som kommer inn fra en Internett bruker i et land, skal raskt kunne formidles til tipslinjen eller politiet i det landet hvor materialet befinner seg. Slik sikres behandling av saker som i utgangspunktet ligger utenfor bruker eller tipslinjens jurisdiksjon. Tipslinjer retter seg i dag spesielt inn mot bekjempelsen av barnepornografi. I Norge er det i dag en tipslinje for barneporno drevet av Redd Barna: children@risk. Children@risk er et *prosjekt* med sikte på å redusere omsetning og spredning av barneporno over Internett. Gjennom denne linjen tar Redd Barna i mot tips og samler kunnskap om barneporno på Internett. Informasjonen blir sendt til Kriminalpolitisen i Oslo, som også viderefremidler tipsene til Interpol og til politimyndigheter over hele verden.

3.2 LOVVERK

Lovverk er en kjent reguleringsmetode når det gjelder de tradisjonelle medier. I forhold til Internett er denne typen regulering mer problematisk fordi innholdet på Internett i teorien kan formidles til hele verden, ikke bare innenfor en jurisdiksjon. I dag er det flere ulike tilnærminger spenner fra total myndighetskontroll gjennom lovverk til selvpålagt bransjeregulering. Lovreguleringen inneholder mange elementer, men de fleste regler inneholder bestemmelser som skal være med på å beskytte barn og unge spesielt. I Norge er ikke Internett noe lovløst anarki, de samme reglene som gjelder ellers i samfunnet gjelder også for Internett. Regelverket er bare vanskeligere å håndheve. Nasjonalstater som ønsker å håndheve lovverk på internettinnhold lokalisert i andre jurisdiksjoner, har valgt en av to tilnærminger. Den første er å forsøke å beskytte seg mot ulovlig materiale ved å blokkere tilgangen til materialet på eget territorium. Den andre tilnærmingen er å utvide egen jurisdiksjon til området der materialet kommer fra. Full internasjonal harmonisering av lovverk anses som urealistisk.

3.3 KJØREREGLER

Kjøreregler for bransjen er vanligvis et sett av regler/reguleringer satt opp av industrien selv, ofte i samarbeid med myndighetene. Det finnes sanksjonsmuligheter, men uten fulle juridiske konsekvenser. Ofte blir kjøreregler nevnt i forbindelse med uttrykket "selvregulering", men det er sjelden klart hva som ligger i denne betegnelsen. Det finnes ingen enkel definisjon på hva selvregulering er, men som regel vil ikke regulering skje uten noen form for samarbeid fra myndighetenes side. De som først og fremst har fordel av slike kjøreregler er Internettbransjen selv, fordi de kan oppnå mer troverdighet og respekt. Publikum/brukere kan også ha fordel av dem fordi de får mer "etiske" innholdsleverandører. Når

kjørereglene ikke er knyttet til lover kan de endres og justeres raskt. Dette er en fordel fordi nettet utvikler seg i en enorm fart. De er også mindre byråkratiske, koster mindre for samfunnet og de kan gå ned på detaljnivå.

Blant ulempene ved kjørerregler kan nevnes usikkerhet i forhold til utøvelse og legitimitetsproblemer. Reglene er ofte åpne for subjektive tolkninger. Siden de juridiske forholdene ofte ikke er helt avklart kan det også være vanskelig å få aksept for ordningene. Kjørereglene kan gi en falsk form for trygghet, fordi det å ha et regelverk ikke gir noen garanti mot misbruk. Et annet potensielt problem ligger i å få industrien til å regulere seg selv, pga. tid, penger og mangelen på ekspertise. Et annet argument er at man kan miste kunder, iallfall i en overgangsperiode. Et system som baserer seg på frivillig tilslutning kan gi "gratispassasjerer", hvor noen aktører bruker betydelige ressurser på å utvikle og implementere regelverk, og overvåke at det følges. Andre vil derimot ignorere regelverket og slippe økonomiske kostnader. For brukerne kan det være vanskelig å få tilgang til reglene som gjelder for tjenesteleverandører og nettleverandører, og de kan også være vanskelige å forstå.

I Norge har nettleverandørene ulik praksis og regelverk. IKT-Norge har i 2001 opprettet ei Nettnemnd, med tilhørende etiske regler. Reglene inneholder ingen spesielle bestemmelser knyttet til barn og unge. Tilslutning til nemndas regelverk er frivillig.

3.4 TEKNISK REGULERING

Tilgangen til innhold på Internett kan begrenses gjennom tekniske løsninger. Den vanligste av disse er *filtrering*. Det er ulike grunner til at man velger å filtrere innholdet på Internett, en kan være for å beskytte barn og unge. Bruken av filtre er omdiskutert, både fordi de ikke er noen garanti mot at barn ikke utsettes for skadelig innhold på Internett, og fordi de blokkerer ut akseptabelt og ønskelig innhold. Således kan det oppstå problemer i forhold til yttringsfriheten. Det finnes mange eksempler på at kommersielle filtre blokkerer informasjon fra konkurrerende aktører og politiske motstandere.

Det er i hovedsak to teknologiske tilnærminger for å begrense innhold på Internett; Blokkere forespørsler for identifisert "uakseptabelt" innhold ved bruk av "nei-lister", og; Filtrering av innhold gjennom å identifisere elementer (for eksempel visse ord) i innholdet, eller ved å bruke merker som er knyttet til innholdet.

Det er mulig å kontrollere Internett i en viss grad gjennom filtreringsteknologi, men dette krever store ressurser i form av teknologisk infrastruktur, menneskelige ressurser, gjennomføringsmekanismer og har sosiale og lovmessige konsekvenser.

3.5 INFORMASJON

Informasjon ses på som det bærende element i beskyttelsen av barn og unge. Ved å gi balansert og relevant informasjon kan man bidra til en sikker og ansvarlig internettbruk, samtidig som man ikke stenger mulighetene for barn og unge til å benytte seg av mediet. Det er tradisjon for bekymring når nye medier blir introdusert, men utviklingen vil uansett gå fremover, mediene vil ikke forsvinne, og vi finner løsninger for å beskytte barna våre og gi dem glede og nytte på lik linje med voksne.

Informasjon er ikke et enkelt tiltak. Heller må man se det som en metode både for å gi brukerne, foreldre og barn makt over sin egen situasjon når de bruker Internett, og som et ledd i å fremme andre tiltak. Det hjelper for eksempel ikke å ha en tipslinje som skal bekjempe barnepornografi hvis ingen vet om den.

---

4 OPPSUMMERING

Internett er noe barn og unge burde benytte seg av. Samtidig er det flere potensielle farer barn kan utsettes for på Internett. Disse farene kan begrenses gjennom tipslinjer, lovverk, kjørerregler for bransjen, teknisk regulering og informasjonstiltak.

Med bakgrunn i dette blir det i neste del gitt en skjematisk oversikt over konkrete metoder man kan bruke for å beskytte barn og unge, og ulemper og fordeler ved disse metodene. Så følger handlingsplanen med 8 konkrete tiltak.

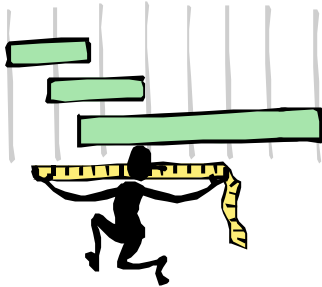
Tilnærming for å beskytte barn og unge	Beskrivelse	Noen fordeler	Noen ulemper	Eksempler
Tipslinjer	Sikkert sted å kontakte om man finner ulovlig innhold. Som regel myntet på barnepornografi, men også annet ulovlig og/eller skadelig innhold kan falle inn under virkeområdet	<ul style="list-style-type: none"> • Systematisk behandling av tips • Mulighet for å gi anonyme tips • Bindeledd mellom Internett brukere og politiet • Mulighet for å fjerne innhold fra Internett • Mulighet for å få straffet eventuelle overgripere 	<ul style="list-style-type: none"> • Store krav til åpenhet og pålitelighet • Uklarheter i forhold til tipslinjens juridiske status ved sikring av bevis • Fungerer ikke uten samarbeid med politiet og med Internettbransjen • Avhengig av internasjonale nettverk og avtaler for å kunne behandle saker hvor materialet er lokalisert i utlandet 	Belgia: http://www.info.fundp.ac.be Danmark: http://www.redbarnet.dk/ Frankrike: http://www.afapc.org Nederland: http://www.meldpunt.org Norge: http://childhouse.uio.no Storbritannia: www.internetwatch.org Tyskland: http://jugendschutz.net/ Tyskland: http://www.fsm.de Østerrike: http://hotline.ispa.at
Kjøreregler/selvregulering for bransjen	Sett av regler/reguleringer satt opp og/eller godkjent av industrien selv. Ved brudd på reglene finnes sanksjonsmuligheter, men uten fulle juridiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Bransjen oppnår troverdighet • Publikum får mer "etiske" innholdsleverandører • Reglene kan endres raskt. De er ikke knyttet til lover og kan følge den tekniske utviklingen • Lite byråkratiske, koster mindre enn lovverk, kan gå ned på detaljnivå 	<ul style="list-style-type: none"> • Usikkerhet i forhold til utøvelse. Muligheter for subjektive tolkninger • Kan gi falsk trygghet, fordi regelverket ikke gir full garanti for sikker bruk • Vanskelig å få aksept for ordningene • Kostnader for industrien i form av tid, penger og ekspertise • "Gratispassasjerer" • Det finnes mange ulike typer nettleverandører, ikke alle regler passer på alle • Reglene kan være vanskelige å forstå for brukerne 	Belgia : http://www.ispa.be Frankrike : www.afa-france.com Italia : http://www.aiip.it/codice.htm Nederland http://www.nlip.nl/pages/illegaal.htm Storbritannia: http://www.ispa.org.Royaume-Uni/practise.htm Tyskland: http://www.fsm.de EuroIspa : http://www.euroispa.org IKT-Norge (Nettnemnda) www.ikt-norge.no
Kjøreregler for barn og unge	Avtaler signert av barn og foreldre som inneholder regler for bruk av Internett.	<ul style="list-style-type: none"> • En lokal løsning, kan tilpasses det enkelte barn 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan være vanskelig å håndheve eller overvåke 	Se forslag i vedlagte utredning
Utdannelse av barn og unge, foreldre, lærere og andre	Kurs og uformell trening i hvordan man kan bruke Internett sikkert	<ul style="list-style-type: none"> • Langsiktige effekter • Kombinasjon av hjem og skole • Mulighet for å gi barn en økt mediekompetanse og ansvarlighet 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortsatt mulighet for tilgang til uønsket materiale • Fortsatt mulighet for kontakt med potensielle overgripere 	http://www.media-awareness.ca/eng/

TEKNISK REGULERING

Tilnærming for å beskytte barn og unge	Beskrivelse	Noen fordeler	Noen ulemper	Eksempler
Filter, brannmur og programmer som blokkerer tilgang	Disse typene tiltak varierer i form, men alle filtre tillater tilgang til en begrenset gruppe Web-sider. Tilgang gis enten til sider som er godkjent, eller så blokkeres sider som anses som uønsket/skadelige	<ul style="list-style-type: none"> • Lett å bruke • Automatisk blokkering av skadelig materiale • Mange tillater autoriserte brukere (for eksempel foreldre) å overskrive en blokkering, eller å legge inn egne "nei" sider på blokkeringslistene. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan gi falsk form for trygghet • Blokkering av sider med viktig informasjon • Restriksjoner på ytringsfriheten • Mangel på åpenhet om kriterier for blokkering av sider • Serverbaserte filtre er vanskelige å tilpasse ulike behov • Passordsperran kan brytes • Ved bruk av tekstkriterier vurderes ikke lyd og bilder 	<p>Cyberpatrol - www.cyberpatrol.com</p> <p>Net Nanny - www.netnanny.com</p> <p>Cyber Sitter - www.cybersitter.com</p> <p>Surf Watch - www.surfwatch.com</p> <p>Safe Surf - www.safesurf.com</p> <p>Bess (ISP basert filtreringsprogram) - www.n2h2.com</p>
Klassifiseringssystemer	Internet Content and Rating Association har klassifisering etter bestemte kategorier (nakenhet, sex, vold, språk, chat). Systemet støttes av ledende markedsaktører og finnes blant annet i nettleserne Netscape og Internet Explorer, og i alle IBMs proxyservere	<ul style="list-style-type: none"> • Gir mulighet for å klassifisere sider etter flere kategorier • Gir mulighet for å tilpasse tilgangen til merkede sider 	<ul style="list-style-type: none"> • Få nettsteder er klassifisert med systemet • Få incentiver for innholdsleverandører til å merke sidene • Få norske sider er merket • Basert på engelske/amerikanske kriterier • Ikke verdi- og ideologinøytalt • Kan blokkere ut alle sider som ikke er merket • Store kostnader forbundet med klassifisering av innhold på Internett • Problemer ved merking av dynamisk innhold 	www.icra.org
Overvåkingssystemer	Systemer som dokumenterer hvilke websider som er besøkt, hvor mye tid som er brukt på sidene og hvem man har sendt e-post til	Skoler og foreldre kan få vite om barna bruker for mye tid på Internett, eller om de er inne på skadelige Web-sider. Også kontakt med fremmede via e-post kan avsløres.	Bryter med barn og unges rett til privatliv	Cyber Snoop (overvåknings- og filtreringsprogram) - www.pearlsw.com

TEKNISK REGULERING:

Tilnærming for å beskytte barn og unge	Beskrivelse	Noen fordeler	Noen ulemper	Eksempler
Søkemotorer for barn	Søkemotorer designet for å kun lokalisere informasjon som er godkjent for barn	<ul style="list-style-type: none"> • Kan gi reklamefrie soner • Inkluderer ofte filtre og blokkeringsystemer	<ul style="list-style-type: none"> • Tilsvarende problem som ved filtre • Ingen lokal kontroll eller mulighet for å overstyre sperringer • Ofte engelske løsninger, krever at barnet behersker engelsk	Yahooligans www.Yahooligans.com Ask Jeeves Kids www.ajkids.com
Portaler, ”grønne hager”	Lukket tilgang til websider som er forhåndsgodkjent. En form for intranett, hvor man får tilgang til alt innenfor portalen, men ingenting utenfor denne	<ul style="list-style-type: none"> • Sikkerhet når barnet selv skal utforske Internett • Kvalitetskontroll av innholdet, for eksempel knyttet til læringsverdi	<ul style="list-style-type: none"> • Kan blokkere tilgang til nødvendige sider • Kriteriene for blokkering bestemmes av eierne av portalen	Lightspan www.lightspan.com Blue Web’n www.kn.pacbell.com/wired/blueweb

Tiltaksplan

Tilretteleggere:

Barne- og Familiedepartementet

Mulige deltakere:

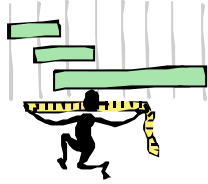
Andre departement , Redd Barna, Kripos, IKT-Norge, nett- og tjenesteleverandører, Nettnemnda, forskningsinstitusjoner, mfl.

Oppsummering av tiltaksplanen

Dette tar utgangspunkt i Barne- og Familiedepartementets ønske om å identifisere tiltak som kan implementeres på *kort sikt*. I tillegg til disse punktene bør man ha det som overordnet tiltak å sette sikker bruk av Internett på dagsorden, både politisk, i mediene og i hjemmene.

Handlingsplanen inneholder følgende tiltak:

1. Opprette et sentralt koordineringsorgan
2. Opprette et ressurscenter på Internett (nettsted)
3. Utvikle og publisere en foreldreguide for Internett
4. Utvikle informasjon til bruk for nett- og tjenesteleverandører
5. Utvikle regelverk for Internett-tjenester rettet mot barn
6. Sikre den norske tipslinjen videre drift
7. Lovarbeid og informasjonstiltak for bekjempelse av barneporno
8. Initiere forskningsaktiviteter

Tiltaksplan

Oversikt over praktiske tiltak

1 Opprette et sentralt koordineringsorgan

Barne- og Familedpartementet initierer opprettelsen av et koordineringsorgan. For å sikre tilslutning fra alle relevante aktører, offentlige som private, bør organet få en stor grad av selvstendighet og uavhengighet fra eksisterende enheter. Rent praktisk, spesielt fordi tiltaket skal implementeres raskt, bør enheten lokaliseres hos en allerede etablert aktør. Som har kompetanse og arbeider med disse problemstillingene. Enheten skal være et ressurscenter for ulike målgrupper og koordinere tiltak og informasjonsflyt. Naturlige arbeidsområder er:

- Koordinering av tiltak fra ulike aktører
- Sørge for et samarbeidsklima mellom norske aktører, blant annet ved å arrangere konferanser og seminarer
- Formidling av informasjon mellom nasjonale og internasjonale aktører på området, og sikring av fruktbar dialog mellom ulike miljøer (herunder EUs handlingsplan for sikker bruk av Internett)
- Informasjonstiltak rettet mot foreldre, barn, internettbransjen, skoler, lærere og andre interessenter i samarbeid med relevante aktører.
- Undervisningsopplegg/kurs for lærere og bibliotekarer, med tilhørende materiell som de selv kan bruke videre i sin undervisning.
- Opplæringstiltak, utredninger og rådgivningsvirksomhet
- Drift av ressurscenter på Internett/nettsted (se eget tiltak)
- Høringsinstans
- Initiating av forskningsaktiviteter

Samarbeidspartnere:

Departementer, organisasjoner for barn/unge, representanter for Internettbransjen.

Handlingselementer/metode:

- Mulighetene for å opprette enheten utredes umiddelbart av BFD eller av andre etter initiativ fra BFD. Utredningen må spesielt se på lokalisering, finansiering og mulige samarbeidspartnere.
- BFD inviterer relevante aktører til å komme med innspill på hva de savner og hvordan deres behov best kan dekkes av et sentralt "knutepunkt".
- Enheten bør være operativ senest 01.01.02

Ansvarlig:

BFD

2

Opprette et ressurscenter på Internett (nettsted)

Med ressurscenter på Internett menes et nettsted hvor ulike målgrupper kan finne relevant informasjon og få hjelp for å gi barn og unge en sikker bruk av Internett. Nettstedet lages som en portal. Et slikt tiltak skal:

1. Gi informasjon til ulike målgrupper
2. Gjøre informasjonen lett tilgjengelig
3. Samle relevant informasjon på et sted
4. Være kontaktpunkt for relevante aktører

Innholdet på portalen bør være et samarbeid mellom de som jobber på området; f.eks. Redd Barna om tipslinjen mot barneporno; IKT-Norge om nettleverandørers rettigheter og plikter; undervisningsorganer med opplysningsmateriell til skolebruk og så videre.

Forslag til innhold på nettstedet:

1. Nettstedet skal gi foreldrevennlig informasjon om fordeler og ulemper ved bruken av Internett og tilby ressurser og praktiske forslag til hvordan foresatte kan gjøre Internettbruken sikrere for sine barn. Dette inkluderer lister over gode nettsteder, informasjon om tekniske hjelpemidler, informasjon om hvordan man unngår potensielle overgripere etc.
2. Det skal være spill for barn som skal lære dem om farene ved Internett. Et eksempel til etterfølgelse er fra en tilsvarende portal i Canada. På dette stedet er et spill, *Privacy Playground*, rettet mot barn i alderen 7 til 10 og tar opp viktigheten av å beskytte personlig informasjon. Et annet spill, *CyberSense and Nonsense*, er beregnet på barn i alderen 9 til 11 år og fokuserer på stereotyper, hatsider og hvordan man kan skille mellom fakta og meninger som uttrykkes på Internett.
3. Arbeidspakker for lærere og andre som kan lastes ned. Pakkene bør inneholde undervisningsopplegg, foiler og forslag til ulike aktiviteter. Arbeidspakkene bør knyttes til områder som;
  - Reklame rettet mot barn på Internett og personvern
  - Sikkerhet – hvordan lære barn å bli sikre og ansvarlige mens de er på nettet
  - "Fleip eller fakta" – verktøy for å verifisere informasjon på Internett

Nettstedet suppleres med informasjon i mer tradisjonell innpakning (foldere etc.), samt et kursopplegg, hvor spesielt lærere, bibliotekarer og fritidsledere er målgruppe.

I tillegg til et relevant og tilpasset innhold bør man søke gode tekniske løsninger. I dag har spesielt barn og unge en høy mediekompetanse. De stiller sofistikerte krav til hvordan informasjonen struktureres og presenteres. Skal man derfor nå de ulike målgruppene er det viktig at formen budskapet gis passer til målgruppen.

Samarbeidspartnere:

Ekspertise innenfor teknikk og design; tilsvarende nettsteder i andre land, andre departement

Handlingselementer:

- Invitere andre departement til samarbeid om opprettelsen av en slik portal.
- Se portalen i sammenheng med det arbeid som gjøres, og som skal gjøres i skolene.
- Gjennomføre en kvalitativ undersøkelse om målgruppenes forhold til nett-tjenester.
- Forberede basis materiale til fremtidig oppføring av portalen ved å kontakte gode innholdsleverandører

Ansvarlig:

BFD

3

Utvikle og publisere en foreldreguide for Internett

Barne- og familiedepartementets hovedbekymring har vært relasjonen barn-foreldre. Det er med andre ord sikker bruk i hjemmene som står sentralt. Foreldre må derfor få relevant informasjon og praktiske innspill til hva de kan gjøre for å hjelpe sine barn til en sikker bruk av Internett. Barne- og familiedepartementet vil derfor utvikle og publisere en foreldreguide for sikker bruk av Internett. En slik guide skal distribueres via Internett, tradisjonelle medier, skoleverket, generelle informasjonspakker om sikker bruk av Internett, og via nettleverandører i deres kundeinformasjon.

Innhold i en foreldreguide :

- Sjekklistor til hjelp når man skal kjøpe utstyr og komme seg på Internett.
- Sjekklistor til hjelp i valget av nettleverandør ("dette bør du spørre om")
- Aldersbestemte sjekklistor med hva man bør snakket med barna om
- Lover, rettigheter og annet regelverk, skrevet på en forståelig måte.
- Fordeler og ulemper ved barns bruk av Internett
- Forslag til strategier foreldre kan bruke for å sikre barna
- Etske regler/nettvettregler
- Sjekklistor for sikker bruk av ulike tjenester (e-post, web, snakkekanaler etc.)
- Ferdig "kontrakt" om sikker bruk og kjøperegler til å klippe ut og skrive under for barn og voksne
- Liste over nyttige nettsteder og andre ressurser man kan gjøre bruk av
- Informasjon om hvor man kan få mer hjelp

Samarbeidspartnere

Tipslinjen (Redd Barna), Barneombudet, Bransjeorganisasjoner, berørte departementer.

Handlingselementer:

BFD initierer utviklingen av en foreldreguide

Guiden evalueres før publisering av andre samarbeidspartnere.

BFD står for publisering av guiden.

Guiden kan fritt publiseres på hjemmesidene til andre aktører, i nettleverandørenes kundeinformasjon og av andre, etter avtale med BFD.

En kortversjon av guiden trykkes opp som en informasjonsfolder som distribueres gjennom relevante kanaler ut til foreldre/lærere/elever.

Ulike elementer av sikker bruk trykkes på klistremerker, bokmerker etc.

Ansvarlig:

BFD som initiativtaker

4**Utvikle informasjon og regelverk til nett- og tjenesteleverandører**

Nett- og tjenesteleverandører som retter seg mot privatkunder bør gi informasjon om sikker bruk av Internett for barn og unge. Barne- og familiedepartementet vil ta initiativ til å utvikle:

1. *Et standard regelverk som kan inkluderes i leverandørens kundebetingelser*

I utarbeidelsen av reglene skal det tas spesielt hensyn til:

- Rutiner for varsling av politiet/tipslinje i barnepornosaker
- Rutiner for oppbevaring av trafikkdata som politiet mener er sentrale i etterforskningen av barnepornosaker

2. *Informasjon til bruk for nettleverandører som retter seg mot privatmarkedet*

Leverandørene bør forpliktes til å gi informasjon om sikker bruk av Internett for barn og unge. Informasjonen skal både gis på nettleverandørens Web-sider og i informasjonen til kunden når abonnement opprettes. Eksempler på slik informasjon er:

- Informasjon om tjenester/tiltak nettleverandøren har for å sikre barn og unge
- Nettvettregler
- Tips til foreldre om sikker bruk av Internett (sjekklister)
- Informasjon til foreldre og barn om viktigheten av ikke å legge ut personlig informasjon på Internett
- Informasjon om tekniske muligheter for regulering av innholdet (eks. filtre)
- Informasjon om tipslinjen for ulovlig innhold på Internett
- Kontaktinformasjon om man har spørsmål til nettleverandøren

Samarbeidspartnere

Berørte departementer, IKT-Norge, Kripos, Avdeling for Forvaltningsinformatikk (Universitetet i Oslo), berørte departementer m.fl.

Handlingselementer:

- Initiere samarbeid med berørte departementer, IKT-Norge og Universitetet i Oslo
- Utvikle standard regelverk for beskyttelse av barn og unge som nettleverandører fritt kan inkludere i sine kundebetingelser og/eller sin informasjon til kundene
- Vurdere om regelverket skal bli en forskrift

Ansvarlig:

BFD

5**Utvikle regelverk for Internett-tjenester rettet mot barn**

Barne- og Familiedepartementet vil i samarbeid med andre departement, brukere og bransjen søke å utvikle et standard regelverk for kommersielle Internett-tjenester rettet mot barn. Regelverket bør sees i forhold til *Lov om behandling av personopplysninger* (personopplysningsloven), kap. III, § 18 – 24.

Regelverket skal gjelde Internett tjenester som rettes mot barn under 15 år. I arbeidet med regelverket skal blant annet følgende punkter tas opp til vurdering:

- Regler for innhenting av personlig informasjon fra barn under 15 år. (Slik informasjon kan være fullt

navn, hjemmeadresse, e-post adresse, telefonnummer og all annen informasjon som kan gjøre noen stand til å identifisere eller kontakte barnet.)

- Regler for behandling av innhentet informasjon om barn under 15 år.
- Regler for innhenting av godkjenning fra foresatte.
- Muligheter for foresatte til å nekte innhenting av informasjon om barn under 15 år.
- Mulighet for foresatte å nekte formidling av informasjon om barn under 15 år.
- Krav om etablering av prosedyrer for å beskytte anonymiteten, sikkerheten og integriteten til den personlige informasjonen som innhentes
- Rett og plikt til å ha et spesielt merke tydelig plassert for å vise at man følger regelverket

Samarbeidspartnere

IKT-Norge, Kripos, Avdeling for Forvaltningsinformatikk (Universitetet i Oslo), berørte departementer.

Handlingselementer:

- Nedsette arbeidsgruppe som kan jobbe med regelverk
- Sende regelverket ut på høring
- Vurdere hvorvidt regelverket skal være pålagt forskrift eller frivillig

Ansvarlig:

BFD

6

Sikre den norske tipslinjen videre drift

Barne- og Familiedepartementet vil sikre den norske tipslinjen videre drift.

Tipslinjen sees som et sentralt element i beskyttelsen av barn og unge på Internett. I dag er tipslinjen organisert som et *prosjekt* under Redd Barna, med tilskudd fra BFD. Tipslinjen vil gis en fast form med sikker finansiering og offisiell støtte. BFD vil i samråd med Redd Barna vurdere den fremtidige lokaliseringen av tipslinjen. For eksempel bør mulighetene for en samlokalisering med Kripos utredes.

Det vil også settes i verk informasjonstiltak for å gjøre tipslinjen mer kjent:

1. Man bør øke bevisstheten til brukerne og gi dem muligheter til å bekjempe spredningen av barnepornografi. Det bør utvikles en informasjonsstrategi for å gjøre tipslinjen kjent for brukere av Internett. Denne typen informasjon bør skje både på Internett, men også gjennom andre kanaler.
2. Informasjonen om tipslinjen legges også inn i en generell informasjonspakke om sikker bruk av Internett for barn og unge.
3. Det bør utvikles tilpasset informasjonsmateriell for barn og unge som kan forebygge produksjonen av barnepornografi. Det er en økende tendens til at overgripere som kontakter barn via Internett bruker barneporno for "normalisere" området for potensielle ofre og gjøre et overgrep lettere. Det er også meldt om saker hvor barn blir truet med at bilder av dem selv skal bli publisert på Internett hvis de melder fra om misbruk.

4. Det søkes et samarbeid med Redd Barnas ungdomsgruppe for å få ut Informasjon om tipslinjen og nettvettregler til barn og unge. For eksempel kan informasjon trykkes på klistremerker som settes opp der barn og unge ferdes.
5. Tipslinjen bør inkluderes i et nasjonalt ressurscenter (nettsted) for sikker bruk av Internett for barn og unge.

Samarbeidspartnere

Redd Barna, Kripos, berørte departement

Handlingselementer:

- Invitere til samarbeid og nedsette en arbeidsgruppe som skal se på lokalisering og fremtidige arbeidsområder til tipslinjen
- Arbeidsgruppen vil også se på fremtidige tiltak innenfor informasjon, forebygning og skadebegrensning.

Ansvarlig:

BFD

7

Lovarbeid for bekjempelsen av barnepornografi og overgrep

Man bør søke å kriminalisere alle sider ved produksjon, spredning og lagring av barnepornografisk materiale. Dette bør inkludere tilfeller hvor man teknisk produserer barnepornografisk materiale gjennom for eksempel billedmanipulasjon eller ved å bruke ulik programvare, uten at det har skjedd et reelt overgrep. Dette er i samsvar med forslaget "Combating the sexual exploitation of children and child pornography" fra EU kommisjonen (21.12.00)

Man bør også jobbe med å gjøre det ulovlig å kommunisere med henblikk på seksuell kontakt eller med seksuelle hensikter med noen man tror er et barn. Dette er spesielt en aktuell problemstilling i forbindelse med snakkegrupper på Internett. Man bør i den forbindelse se på internasjonale erfaringer, blant annet fra Canada, hvor en slik lov settes i verk i løpet av 2001.

Det bør settes ned et utvalg som ser på klagerutinene for tipslinjen, og forholdet mellom Redd Barna, Nettleverandør og politiet. Det trengs en klargjøring av de rettslige forhold knyttet til innsamling av dokumentasjon. Slik det er i dag kan informasjon om barnepornografi på Internett bli sendt samtidig til nettleverandør og til politiet. Kripos som behandler disse sakene har begrensede ressurser. Ofte vil det derfor være slik at nettleverandøren har fjernet materialet før Kripos rekker å sikre bevisene.

Samarbeidspartnere

IKT-Norge, Kripos, Økokrim, Avdeling for Forvaltningsinformatikk (Universitetet i Oslo), berørte departementer.

Handlingselementer:

- Initiere samarbeid med IKT-Norge
- Samle inn informasjon fra andre land (Canada)
- Utvikle gode metoder for bevisinnsamling i samarbeid med Kripos, tipslinjen og nettleverandørene

Ansvarlig:

BFD

8**Initiere forskningsaktiviteter**

Barne- og Familedepartementet vil oppmuntre til forskningsaktiviteter på området. Dette kan blant annet gjøres ved å:

- Invitere akademiske miljøer inn i arbeidsgrupper
- Initiere egne forskningsaktiviteter/rapporter
- Legge ut forslag til hovedoppgave temaer i Universitetenes ressursbanker og tilby veiledning til interesserte studenter

Samarbeidspartnere

Berørte departementer, universiteter og høyskoler, andre forskningsinstitusjoner

Handlingselementer:

- Identifisere "hull" i forskningen med spesiell tanke på norske forhold
- Utarbeide en liste med forslag til problemstillinger/tema som distribueres til alle høyskoler og universiteter
- Tilby ressurser i form av temamøter med forskere og studenter som ønsker å forske/studere temaer som er relevante på området

Ansvarlig

BFD